

Nirk Zijlmans: een stadsvogelaar in Amsterdam en wijde omtrek

De dood van Nirk Zijlmans (15 april 1951 - 10 januari 2012) heeft de kring van Amsterdamse vogelaars en natuurliefhebbers diep geraakt. Hij was een geliefd persoon, die ons jarenlang genereus liet delen in zijn natuurwaarnemingen. In de afgelopen vijftien jaar bouwde hij een grote naam op als een van de best geïnformeerde Amsterdamse natuurliefhebbers.

Nirks 'coming out' als vogelaar dateert – althans voor ons – van 1993. In augustus van dat jaar gaat hij op aanbeveling van zijn collega Ben Berndszen voor het eerst naar de Diemerzeedijk. Voordien maakte hij vooral tochten door Waterland. Zo lijkt het net of Nirk (dan al begin 40) een zeer late roeping tot vogelaar had. Maar volgens een autobiografisch, zeer lezenswaardig, artikel over hoe hij zijn vogelkennis opdeed, was hij al als 16-jarige scholier in de natuur geïnteresseerd, vooral in vogels. Het is dan 1967, het jaar van de Flower Power. Nirk werkte in die tijd met de vogeldeterminatiegids 'Zien is kennen', met platen van Rein Stuurman. Hij is dus goddeels autodidact.

In 1971 komt hij te werken bij Athenaeum, de befaamde boekhandel in Amsterdam, waar hij 40 dienstjaren gaat halen. In die tijd leidt hij een veel socialer en stadser leven, en danst hij de flamenco met vriendin Joeri. Ik zag Nirk waarschijnlijk toen al regelmatig bij Athenaeum Nieuwscentrum, waar ik alle dagen mijn losse Volkskrant kocht, maar zonder te weten welke natuurliefhebber in hem school.

Nirk bij de wortelstomp van een omgevallen boom waarin eerder een IJsvogel broedde, Vijfhoek, 7 maart 2010 (Foto: Ed Veling). *Nirk showing breeding site of Kingfisher, Vijfhoek, 7 March 2010.*

Over zijn eerste 25 jaar in de natuur doet hij – heel bescheiden – verslag in zijn artikel ‘Ervaring’ uit 1995. Dat besluit hij als volgt: ‘Na ruim 25 jaar zou gezegd kunnen worden, dat ik een redelijke ervaring heb opgebouwd, maar desondanks nog veel te leren heb. Dat betekent dat ik nog een lange weg mag gaan. En dat stemt mij gelukkig.’

Half april 1994 volgt de ontmoeting met zijn vogelvriend Claudie Crommelin, als zij naar een groep Noordse Kwikstaarten staan te kijken op de Diemerzeedijk. In die begintijd schreef Nirk zijn waarnemingen nog niet op, maar Claudie wist hem ervan te overtuigen dat wel te gaan doen. Claudie heeft er dus voor gezorgd dat Nirk de enorme bron van natuurgegevens werd, waar diverse werkgroepen en instanties later hun voordeel mee konden doen. Nirk doet in het Amsterdamse circuit voor het eerst echt van zich spreken, wanneer hij op 23 mei 1994 een Hop waarneemt op de Diemerzeedijk. Van Martin Melchers hoorde ik dat de ons onbekende waarnemer bij Athenaeum werkte, dus ging ik die zomer voor het eerst op de expeditie-afdeling van Athenaeum bij Nirk navraag doen. Op mijn suggestie schreef Nirk vervolgens zijn eerste artikel, over de Diemerzeedijk, voor ons blad De Gierzwaluw.

Nirk blijkt, bij herlezing, een begenadigd schrijver te zijn, die helaas maar zeven artikelen heeft geschreven. Zo geeft hij een nostalgisch beeld van een wandeling over de Diemerzeedijk, vóór de definitieve afsluiting ervan in 1998. Dat moet voor Nirk een behoorlijke tegenslag zijn geweest, want hij kon zijn favoriete gebied niet meer in. De gifbelt met 23 vaten arsenicum en radioactief afval moest worden ingepakt voordat IJburg kon verrijzen. Het betekende gelijk het eind van Nirks artikelenreeks. Een historisch stuk over een vroege Engelse vogelbeschermmer bleef ongepubliceerd. Hij schakelde over op jaarverslagen met overzichten van bijzondere broedvogels rond Amsterdam. Overigens was Nirk niet enkel bezig met vogels, maar was hij ook geïnteresseerd in zoogdieren en vlinders, die hij fraai wist te fotograferen.

Nieuwsgierige Hermelijn bij de Haven-Ballast, Diemen, 11 september 2010 (Foto: Nirk Zijlmans).
Curious Stoa near Diemen, 11 september 2010.

In de tweede helft van de jaren negentig begon Nirk steeds beter vogels te fotograferen. Zijn foto's deelde hij ruimhartig uit, mede als documentatie en bewijs van bijzondere waarnemingen. Vele daarvan zijn in De Takkeling verschenen. De stroom van foto's maakte in 1998 de aanleg van een archief met regionaal gemaakte vogelfoto's noodzakelijk. Nirk is dus medegrondlegger van het inmiddels aanzienlijke

fotoarchief van de Vogelwerkgroep Amsterdam. Diverse van zijn topfoto's bleven helaas ongepubliceerd, of verschenen hoogstens in zwart-wit.

Vooraf bepaalde broedvogels hadden Nirk's speciale interesse. Eind jaren negentig was er de opkomst van diverse roofvogelsoorten als broedvogel, die Nirk binnen de Ringweg in Amsterdam-Noord wist vast te stellen. De eerste broedende Sperwers en Haviken verschenen, zo ook Buizerds en Boomvalken. Vanaf 2003 brak de IJsvogel door in Amsterdam. Deze soort verving voor Nirk de Buidelmezen die ineens op hun retour waren. Zo werd Nirk voor ons een soort Franciscus van Assisi van Amsterdam-Noord, die aantoonde hoe rijk een stadswijk aan natuur kon zijn, met Havik en Bosuil tot in zijn tuin, en IJsvogels om de hoek.

Dit alles leidde er toe dat Nirk steeds meer ontdekt en serieus genomen werd door natuurbeleidsinstanties. De Stadsecologische dienst van de Gemeente, en die van Stadsdeel Amsterdam-Noord, maakten dankbaar gebruik van zijn gegevens en natuuradviezen. De Algemene Inspectie Dienst rukte uit als Nirk een bedreigde oeverwalwkolonie meldde, of andere werkzaamheden midden in het broedseizoen, zoals een bulldozer die een buidelmeesnest tot tien meter was genaderd. De werkzaamheden werden dan op last van de AID stilgelegd. De boete moesten de aannemers overmaken op de rekening van Vogelbescherming Nederland.

Nirk's actieradius was groot. Zijn solofietstochten reikten tot in de uithoeken van de regio, van de uiterste grens van het Westelijk Havengebied tot aan de Krijgsmans bij Muideren, en van de Noorder IJplas tot aan de Waterlandse Zeedijk bij Monnickendam. In die uitgestrekte regio vond hij afgelopen seizoen de nesten van 11 Bruine Kiekendieven (10 succesvol), 17 Haviken (13), 15 Sperwers (14), 35 Buizerds (32) en 7 Boomvalken (5). Op de nestkaarten werd onmiddellijk zichtbaar dat hij de plekken nauwgezet afstruinde en geregeld bezocht, overigens zonder de nestbomen te beklimmen. Alle observaties gebeurden van afstand. In groot detail tekende hij zijn waarnemingen op, vaak ondersteund met foto's.

En dan komt er plotseling een eind aan deze mooie jaren, waarin we met Nirk mochten meegenieten van vele bijzonderheden. Het is voor ons een moeilijk afscheid. We zijn Nirk grote dank verschuldigd: voor zijn bijzondere vondsten, zijn prachtige foto's, zijn reeksen goede gegevens en niet in de laatste plaats voor zijn inzet als vogelbeschermers en voor zijn vriendschap.

Publicaties van Nirk Zijlmans

1994. Diemerzeedijk (1993-1994). De Gierzwaluw 32(3).

1995. Ervaring. De Gierzwaluw 33(1).

1995. De Havik *Accipiter gentilis* in en om Amsterdam. De Takkeling 3(2): 36-39.

1995. De eerste vogelbeschermers. Typoscript over Charles Waterton (1782-1865). Archief VWGA.

1996. Een belevenis op de Diemerzeedijk. Zoogdier 7(1): 11-13.

1996. De Grote Zaagbek, nieuw als broedvogel? De Gierzwaluw 34(4).

1998. Zestien jaar natuurontwikkeling voorbij. Een terugblik op het vogelen op de Diemerzeedijk. De Gierzwaluw 36(4).

2003-11. 177 AVN-berichten van Nirk Zijlmans. Amsterdams Vogel Net (AVN).

Adres: Ruud Vlek: ruudvlek@gmail.com